

АДАПТАЦІЯ МЕТОДІВ І ФОРМ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Леся ГАПОН, кандидат філологічних наук, консультант мовно-літературної галузі
Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та
моніторингу, Тернопіль, Україна

ADAPTATION OF METHODS AND FORMS OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION

Lesya GAPON, Candidate of Philological Sciences, consultant of the educational and literary
branch of the Ternopil Municipal Methodological Center for Scientific and Educational Innovations
and Monitoring, Ternopil, Ukrain
email: yuzephik@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5616-6478>

Профільна освіта — це завершальний етап повної загальної середньої освіти, що базується на диференційованому підході до навчання. Вона спрямована на створення умов для формування інтелектуального потенціалу та реалізації професійних інтересів учнів.

Нормативною основою для її реалізації профільної освіти є Концепція Нової української школи (2016), Державний стандарт базової та профільної середньої освіти (2024) і Типова освітня програма для старшої профільної школи (2025). У зазначених документах наголошено на необхідності варіативності методів навчання, інтеграції навчального змісту та формування ключових компетентностей.

Українська мова в системі профільної освіти виконує не лише загальноосвітню, а й світоглядну, комунікативну та культуротворчу функції, саме тому проблема адаптації методів і форм її навчання набуває особливої актуальності.

У педагогічній науці адаптація розглядається як процес пристосування освітнього процесу до змінних умов і потреб суб'єктів навчання. У контексті профільної освіти адаптація методів навчання української мови передбачає добір таких способів організації пізнавальної діяльності, які відповідають профілю навчання (філологічному, гуманітарному, природничому, технологічному тощо).

Метою мовно-літературної освітньої галузі для профільного циклу (11–12 класи) є : вивчення мови і літератури з урахуванням обраного профілю; застосування української мови в академічному та публічному мовленні; створення складних текстів (наукових, публіцистичних, художніх), дослідження мовних і літературних джерел; усвідомлення значення мови як елемента державності та основи національної єдності [3].

Оскільки в 9 му класі учні завершили вивчення всіх розділів української мови, зміст мовної лінії в 10 му й 11 му класах має узагальнювальний характер, однак під час вивчення мовних тем учитель має акцентувати не на розпізнаванні, класифікуванні мовних явищ, не на мовному розборі, а на правилах комунікативно доцільного використання мовних одиниць усіх рівнів в усному мовленні й на письмі, зокрема приділяти увагу труднощам слововживання, складним випадкам правопису, нормам узгодження мовних одиниць, культурі слова тощо [1, с. 24].

Важливими засадами адаптації є: диференціація та індивідуалізація навчання; урахування рівня мовної підготовки учнів; орієнтація на практичне застосування мовних знань; поєднання традиційних і інноваційних методів навчання.

Особливої ваги в профільній школі набувають активні та інтерактивні методи навчання, які сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і самостійності учнів. Доцільним є використання проблемно-пошукових методів, дискусій, аналізу мовних ситуацій, роботи з автентичними текстами різних стилів і жанрів.

Ефективною формою адаптації навчання української мови є проєктна діяльність, оскільки вона дозволяє інтегрувати мовні знання з профільними інтересами учнів. У філологічних класах це можуть бути лінгвістичні дослідження, стилістичний аналіз текстів, у нефілологічних — створення професійно зорієнтованих текстів (інструкцій, доповідей, презентацій).

Доцільною формою організації навчання є інтегровані уроки, що сприяють міжпредметним зв'язкам і формуванню цілісного бачення мовних явищ. Адаптація форм навчання також передбачає використання групової та індивідуальної роботи, тьюторського супроводу, елементів дистанційного та змішаного навчання.

Отже, адаптація методів і форм навчання української мови в системі профільної освіти є науково обґрунтованим і педагогічно доцільним процесом, що, що забезпечує реалізацію компетентнісних орієнтирів, передбачає варіативність методичного інструментарію відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти та обраного профілю навчання, сприяє підвищенню мотивації і підготовці здобувачів освіти до подальшого професійного навчання.

Список використаних джерел:

1. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2004. 362 с.

2. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти:

Постанова КМУ від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>

3. Про затвердження концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025–2030 роки : наказ Міністерства освіти і науки України №1163 від 20.08.2025. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/Nakaz_1163-2-34%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Nakaz_1163-2-34%20(1).pdf)

References:

1. Horoshkina O. M. Linhvodydaktychni zasady navchannia ukrainskoi movy v starshykh klasakh pryrodnycho-matematychnoho profilu : monohrafiia. Luhansk : Alma-mater, 2004. 362 s.

2. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu profilnoi serednoi osvity: Postanova KМУ vid 25 lypnia 2024 r. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>

3. Pro zatverdzhennia kontseptualnykh zasad osvitnikh haluzei ta dorozhnoi karty realizatsii kontseptualnykh zasad osvitnikh haluzei na 2025-2030 roky : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №1163 vid 20.08.2025. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/Nakaz_1163-2-34%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Nakaz_1163-2-34%20(1).pdf)

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ В УМОВАХ АДАПТИВНИХ ЗМІН

Ольга СТАРОКОЖКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету, Запоріжжя, Україна.

POLYPARADIGMATIC APPROACH TO EDUCATIONAL MANAGEMENT UNDER CONDITIONS OF ADAPTIVE CHANGE PEDAGOGY

Olha STAROKOZHKO, PhD in Education, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Berdyansk State Pedagogical University, Zaporizhzhia, Ukraine.
ORCID.org 0000-0003-3793-9655

Ключові слова: управління освітою, поліпарадигмальний підхід, адаптивні зміни, методологія управління, освітня система.